

תשורה

שמחת הנישואין
של
חיים צבי הירש ורייזל שיחיו
גראנער

כ"ז שבט, ה'תשפ"א

פתח דבר

לכבוד החתונה של ילדינו החתן ר' חיים צבי הירש שיחי' עם ב"ג הכלה רייזל שתחי', הננו מגישים לכם כתשורה מאמר מאלף של סבא של החתן הגאון הרב מנחם מענדל וועכטער אשר ידיו רב לו בתורת הנגלה והנסתר ובהפצת תורת החסידות עליה מסר נפשו. המסביר גדולת התניא והאיך זה עוזר לעבודת השי"ת, מאמר בלול מדברי גדולי הראשונים והאחרונים כיד השם הטובה עליו, ויעזור לו השם יתברך שימשיך עוד רבות בשנים להפיץ תורת החסידות.

תרגמנו המאמר החשוב הזה לשפת המדינה שיהא מובן לכל ותודתנו נתונה בזה להרב אליהו שיחי' בלאק המפיץ זה רבות בשנים תורת החסידות ותורת הרבי בשפת המדינה לקיים ההוראה דיפוצו מעיינותיך חוצה ועל ידי זה קאתי מר דא מלכא משיחא.

לפני שלשה שבועות, בה' שבט תשפ"א, הלך לעולמו הסבא של הכלה הר' אליהו ב"ר משה הכהן כהן ז"ל הכ"מ. והננו מד-פיסים אחד מהמכתבים של הרבי אליו, מצרור מכתבים שהתגלו רק לאחרי פטירתו, המהווה כחלון לחייו המיוחדים שהיו גדושים במילוי כל התפקידים שהוטל עליו מאת הרבי.

בהמכתב הרבי כותב לו להמשיך לימודיו באוניווערסעטי לשמש כפרופסור למתמטיקה, וגם לשמור על בריאותו, דבר שהרבי מעוררו בכל המכתבים, המלמד אותנו על מסירותו לכל עניני קדושה. ואי"ה שתיכף ומיד נזכה לקיום היעוד דבלע המות לנצח ומחה השם דמעה מעל כל פנים, ומהרה ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה.

הורי הכלה

הרב מנחם מענדל ונחמה דינה כהן
סאקראמענטא, קאליפארניא

הורי החתן

הרב מנחם מענדל ואסתר מלכה גראנער
מעלבורן, אוסטראליא



RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

By the Grace of G-d
23rd of Menachem Av
5719, Brooklyn, N.Y.

Mr. Elie Cohen
1216 Ave LaJoie
Outremont, Que.

Sholom uBrocho:

I received your letter of the 15th of Menachem Av, and was pleased to read in it about your progress in learning. Though you do not mention it, I trust you have chavrusso for learning together with a friend, for such learning is more enjoyable and more thorough.

You write that you lack in the quality of serving G-d with joy and gladness of heart, as required. I suggest that you discuss this with the Mashpia of Chasidus so that he can show you the sources in the Tanya and in Maamorim where the subject is treated. You can also look up the index at the end of the Tanya and Torah Or to find such places yourself, also.

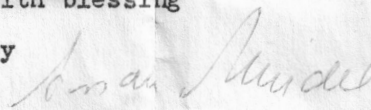
As for the question whether you should become a full-time student at the Yeshivah, there are many aspects involved which cannot be discussed in writing. Therefore it would again be advisable for you to discuss the matter with Yeshivah administration who know you, especially Rabbi Nissan Mangel.

With reference to your birthday, they will tell you at the Yeshivah how a birthday is observed by Yeshivah boys. May G-d bless you with a successful year, materially and spiritually.

As requested, I will remember in prayer all those you mention in your letter.

With blessing

By



למעלה: מכתב הרבי לסב הכלה הרב אליהו כהן ז"ל
משמאל: בחלוקת כוס של ברכה



לראות היש משכיל דרש את אלקים

חידושו של רבנו הזקן

החסידות.

יצוין כי תלמידי המגיד ממעזריטש זי"ע, שהסתלק בי"ט כסלו, היו קוראים לאדמו"ר הזקן "דער ליטוואק" (הליטאי) על שם שיטת החסידות שלו, הדומה לדרך הלימוד הליטאית, באופן של היגיון ומחקר.

ולכן, לכאורה – ואני מדגיש שזה רק לכאורה, כי בהמשך אסביר מדוע זה לא ממש מדויק, וייחודיותו של ספר התניא היא ברובד אחר לגמרי; אבל על פניו – מה שמייחד את שיטת חב"ד על שיטות נוספות בעבודת ה' היא ההתבוננות. והרי ספר התניא וכל ספרי חב"ד מלאים עם הביטוי "כשיתבונן האדם", "השכל שבנפש המשכלת" ועוד כיוצא בזה.

אולם לאמיתו של דבר, חובת ההתבוננות התחילה הרבה לפני בעל התניא. כבר אצל הראשונים, ואפילו אצל הגאונים, מצינו דברים נחרצים אודות חובת ההתבוננות.

בראשם עומדים דברי הרמב"ם המפורסמים בהלכות תשובה (פרק י, הלכה ו), ההלכה המסיימת את ספר המדע:

"דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה, כמו שציווה ואמר בכל לבבך ובכל נפשך. אינו אוהב הקדוש ברוך הוא אלא בדעת שידעהו. ועל פי הדעה תהיה האהבה, אם מעט – מעט, ואם הרבה – הרבה. לפיכך צריך האדם לייחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו כפי כוח שיש באדם להבין ולהשיג, כמו שבארנו בהלכות יסודי התורה" (בתחילת הלכות יסודי התורה מאריך הרמב"ם ומקדיש ארבעה פרקים לידיעת ה').

לצד הרמב"ם, גם רבנו יונה מזכיר את חובת ההתבוננות פעמים רבות, ובפירושו לספר משלי (ב, ה) הוא כותב כי "מצאנו בענין ידיעת השם חמשה עניינים זה למעלה מזה... והשלישית – ידיעת דרכי השם וגבורת חסדיו ורב טובו, והתבונן בנפלאותיו וידיעת רוממותו ותהילותיו, כפי מה שדעת האדם יכולה להשיג, ויתבונן במעשה בראשית ומעשה מרכבה ובדברי

נפתח בשאלה בעניינא דיומא: מהו החידוש של ספר התניא, ובמה מיוחד הוא יותר משאר ספרי מוסר וחסידות?

לכאורה, החידוש המרכזי של ספר התניא הוא – השגה שכלית והתבוננות. על שם זה נקראת שיטתו של אדמו"ר הזקן בשם "חב"ד" = חכמה בינה דעת, משום שהמוטו של אדמו"ר הזקן הוא שכלתנות.

כך ספר התניא הוא הראשון שמגיש את שיטת החסידות, את תורת הבעל שם טוב, בצורה מבנית וכשיטה מסודרת. ספר התניא מקיף את יסודות החסידות ומתייחס לעומק שגילתה החסידות בנשמת ישראל, בתורה, בתפילה, במעשה המצוות, מיהו צדיק, מדוע יש נסיונות, מהות עבודת התשובה ועוד עוד, והכל כשרשרת בה כל חוליה תלויה בחברתה.

אפשר לומר שהתניא הוא ה'שולחן ערוך' של תורת



הנבואה...".

ובספרו הידוע "שערי תשובה" (שער ג סי"ז) הוא מחשיב את ההתבוננות בגדולת ה' בין המצוות היסודיות, וזה לשונו: "ודע כי המעלות העליונות נמסרו במצות עשה, כמו מעלות הבחירה... ומעלות תלמוד תורה... ומעלות התבונן בגדולת ה' שנאמר וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים, ודוד אמר ה' משמים השקיף על בני אדם לראות היש משכיל דורש את אלוקים", ומסיים כי "בעבור מעלות האלה נברא האדם... ומה תקוות הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו בדברים שנברא בעבורם".

ובספר חרדים (פרק א): "ומהו זה שכתוב בדברי הנביאים 'ותופשי התורה לא ידעוני', וכתוב 'ישראל לא ידע' וכתוב 'כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי'? והלא ידיעה זו זיל קרי בי רב הוא, ואפילו עם הארץ שבישראל יודע אותם? אלא מכן אתה למד שפירוש ידיעה זו כעין ראייה בתוקף

"כשם שברור לכל ירא שמים שכדי לקיים מצוות צריך להשקיע, כך גם במצוות האמונה: חייבים להשקיע! אי אפשר להסתפק בנקודת האמונה החבויה בעמקי הנפש ובבחינת 'מקיף' מעל הראש!"

האמונה, דומה למשכיל בעיני שכלו כאלו רואהו בעיני בשרו, דאע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי. וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום עיני תמיד אל ה' ואיתא שויתיה ה' לנגדי תמיד".

[יש לציין שבעל החפץ חיים היה מוסר שיעור קבוע בספר 'חרדים'. וגם מביא אותו להלכה ב'משנה ברורה' הלכות תפלין (סימן כה ס"ק יד, ש"כשאומר ואהבת את ה' וגו', יראה להכניס אהבת השם יתברך בלבו שלא יהיה כדובר שקר ח"ו)].

נמצא מדבריו ברור: כדי שהאמונה תהיה בתוקף, בהכרח להתבונן בידיעת ה'!

יש עוד ראשונים המבארים את חובת ההתבוננות, כמו ה'חובת הלבבות' בשער היחוד, ולפניו רבי סעדיה גאון שחיבר ספר שלם של חקירה אלוקית "האמונות והדעות". אבל אם נביא את כולם זה ייהפך ל"שיעור כללי"...

אפשר להביא מהאחרונים את דברי המסילת ישרים, ספר מוסר הנלמד בישיבות, וכך הוא כותב בנחרצות (בסוף פרק כה):

"ואמנם הדבר הזה אינו מצטייר היטב בשכל האדם,

אלא על ידי התמדת ההתבוננות וההסתכלות הגדול, כי כיון שהדבר רחוק מחושינו לא יציירהו השכל אלא אחר רוב העיון וההשקפה, וגם אחר שיציירהו יסור הציור ממנו בנקל אם לא יתמיד עליו הרבה... הוא מה שצוה הקב"ה אל המלך 'והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלוקיו'... ותדקדק שאמר "למען ילמד ליראה", ולא אמר למען יירא, אלא לפי שאין היראה הזאת מושגת בטבע, כי אדרבא רחוקה היא ממנו מפני גשמיות החושים, ואינה נקנית אלא על ידי לימוד, ואין לימוד ליראה אלא ברוב ההתמדה בתורה ודרכיה בלי הפסק, והוא שיהיה האדם מתבונן ומעיין בדבר הזה תמיד בשבתו, בלכתו, בשכבו, ובקומו, עד שיקבע בדעתו אמיתת הדבר, דהיינו: אמתת המצא שכינתו יתברך בכל מקום, והיותו עומדים לפניו ממש בכל עת ובכל שעה, ואז יירא אותו באמת".

נמצאנו למדים, אם כן, מכל הכיוונים אודות ההכרח הגמור של ההתבוננות, הלימוד והעיון בהתמדה, וכי רק כך אפשר להגיע לאהבת ה' וליראתו!

התבוננות – מיסודי היהדות

זהו חידוש של ממש. בעוד בשטחיות נראה כי מושג ה"התבוננות" התחיל לפני 200 שנה, וכאן למדנו שהדברים נמצאים כבר בבית מדרשם של הראשונים והאחרונים!

בוודאי! אם תרצה, יש עוד מקורות קדמוניים לחובת ההתבוננות.

ויש להדגיש: בדברי ה"חרדים" מפורש כי ההתבוננות היא חלק ממצוות האמונה. האמונה היא הרי הדבר הבסיסי ביותר ביהדות; הרמב"ם כותב בהקדמתו לפירוש המשניות, שגם אם יהודי עובר על כל מצוות התורה, אם יש לו אמונה הוא עדיין יהודי. ועל זה מפורש כי האמונה מחייבת התבוננות!

יש גם דברים נפלאים בשל"ה הקדוש (עשרה מאמרות, מאמר ראשון), וזה לשונו: "שרש הדברים הוא שרש השרשים וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים, רצונו לומר, ידיעה בלבד בהשגה מופתית, נוסף על הקבלה מצד אבותיו, כאשר האריך בעל חובת הלבבות בשער היחוד. וזהו מרומז במה שכתוב דע את אלקי אביך, רצה לומר, נוסף על מה שהוקבע אמונת האלוקות בלבבך מצד אביך, דהיינו הקבלה איש מפי איש, דע אתה בעצמך מצד ההשגה".

השל"ה מסביר גם את ההכרח בהתבוננות לחיזוק האמונה,

רוממות א-ל כנ"ל, לא יהא נחשב בעיניך כאדם!"

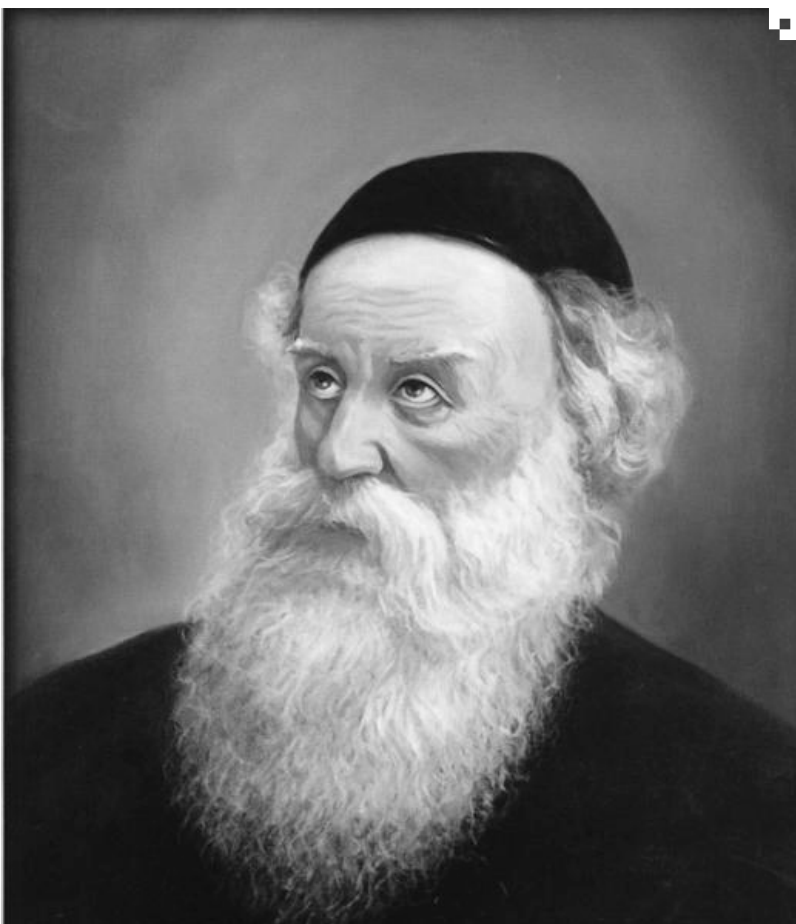
הנה ראית שחובת ההתבוננות היא מפורשת מהקדמונים בכל התקופות ומכל החוגים...

והנה, יראי ה' בכלל וחובשי בית המדרש בפרט מדקדקים מאוד בקיום המצוות, ומהדרים לדייק בשיעורים, שהכל ייעשה לפי השיטה המחמירה ביותר. והרי נצטוונו במצוות האמונה שהיא המצווה הראשונה והיסודית במעלתה, ושפשוט שיש לקיים מצווה זו בתכלית השלמות. ומהדברים הנ"ל נמצא מפורש שכדי לקיים מצוות האמונה בשלמותה חייבים להתבונן.

כשם שברור לכל ירא שמים שכדי לקיים מצוות צריך להשקיע, כך גם במצוות האמונה: חייבים להשקיע! אי אפשר להסתפק בנקודת האמונה החבויה בעמקי הנפש ושורה בבחינת "מקיף" מעל הראש.

כשמגיע ובא חג הסוכות, שום בר דעת לא ילך ויקנה אתרוג יחד עם שאר צרכי החג; באותה שימת לב הוא יקנה דגים לחג, וגם אתרוג וגם בשר... שהרי אתרוג היא מצווה שיש בה כמה וכמה סעיפים בשולחן ערוך! גם תפלין ומזוזה לא קונים סתם בחנות, אלא משקיעים – מבררים ומשלמים כספים.

ודווקא כשמדובר על היסוד העיקרי של היהדות – "אמונה" – תוכל לפגוש יהודי מדקדק במצוות, שאם תשאל אותו: יש לך אמונה? הוא יענה: כן; שאל אותו: האם עשית משהו בזה,



ומפרש על פי זה את הפסוק "זה א-לי ואנוהו, אלוקי אבי וארוממנהו", וזה לשונו: "כש'זה א-לי', שהוא א-לי מצד השגתי וידיעתי, אז 'ואנוהו', מלשון 'אני-והו', רצה לומר, אני והוא דבוקים ביחד כביכול, כי הידיעה נתפסת בלב. אמנם כשאין לי הידיעה מצד ההשגה, רק מצד הקבלה, שהוא 'אלוקי אבי', אז 'ארוממנהו', כי הוא רם ונשגב ממני, ואני מורחק מאיתו במצפון הלב":

האמונה לבד אינה מספיקה, כי היא נעלמת ורחוקה מהחושים של האדם. ולכן מוכרחת התבוננות, כי רק כשאדם מבין בשכלו ומשוכנע באמיתת המצאו ובגדולתו, אז האמונה תשפיע עליו.

אפשר גם לצאת לרחוב ולפגוש יהודים רבים, גם כאלו שאינם מדקדקים בקלה כבחמורה, וכאלו שגם בחמורה לא מדקדקים... ובכל זאת הם מצהירים שהם "מאמינים" – והאמת היא כדבריהם, משום שהאמונה באה בירושה לכל אחד מישראל, אפילו לקל שבקלים ופושעי ישראל, כמבואר בתנאי.

אבל בהרבה מהמקרים, לא בהכרח שלאמונה תהיה השפעה על אורח חייהם, והיינו משום שהאמונה היא דבר מרומם ונעלה שאינו נתפס בחוש, ומשום זה יכול האדם לחיות בסתירה פנימית, ולצד האמונה להמשיך להתנהג בשרירות לבו. וזהו מה שכתב השל"ה שחיבור "אני והוא" נעשה אך ורק על ידי התבוננות!

גם בספרי החסידות הכלליים מהאסכולה שלכאורה דגלה באמונה פשוטה והתקשרות לצדיקים, מדובר הרבה על ההתבוננות. אי אפשר לפורטם כי רבים הם, אבל די אם נביא מהנועם אלימלך בפרשת קדושים, וזה לשונו: "הנה השי"ת ב"ה ברא עולמות עד אין קץ ואין מספר, וכולם נאחזים בשמו הקדוש הוי"ה ב"ה, וצריך האדם לדעת את ד' ע"י מעשיו הנפלאים והנוראים, ולקשר העולמות עד אין סוף ב"ה, שזה הוא עיקר עבודתו יתברך שמו. ולא יאמר האדם בעצמו שדי לו בזה שמאמין שיש בורא אחד אמיתי, ומעתה אין לו לחקור ולדרוש על מעשיו הנפלאים. לא זו הדרך האמיתי. רק צריך לדעת את ד' ע"י מעשיו, כמאמר הכתוב "דע את אלוקי אביך ועבדהו", והוא ע"י מעשיו הנפלאים. כי הבורא ב"ה אינו גוף ולא דמות הגוף ולא ישיגהו משיגי הגוף, כי אם ע"י מעשיו, וצריכים אנחנו לעבוד מתתא לעילא".

ובסוף פרשת בא כתב מילים כדרבונות, וזה לשונו:

"וכל אחד צריך שיחשוב רוממות א-ל עד מקום שידו מגעת בעולמות העליונים לפי מדרגתו... וזהו פירוש אין לך אדם שאין לו שעה, פירוש, אדם כזה שאין לו שעה זו לחשוב

”רבנו יונה מייחס את העדר ההתבוננות
לאלו שבפיהם הם קרובים לה’ אבל
בכליותיהם הם רחוקים מה’ מפני שאינם
מתבוננים, והכתוב מכנה אותם רשעים!
זאת, כאמור, כי ההתבוננות היא יסוד
במצוות האמונה”

בדורות שלאחריו הוא מוזכר בהדרת הכבוד ובתוספת התואר
”החסיד יעב”ץ”, ובספר ”ראשית חכמה” הוא נקרא ”החסיד”
סתם. המהר”ל מרבה להביא אותו, וגם בספר ”תולדות יעקב
יוסף” הוא מובא פעמים אין ספור).

החסיד יעב”ץ חיבר ספר שלם שמטרתו לעקור את תופעת
החקירה האלוקית. הספר נקרא ”אור החיים” (שם הוא כותב
את הביטוי הידוע שבתקופת גירוש ספרד, אלו שמסרו נפשם
על קדושת השם היו דווקא היהודים הפשוטים שלא חקרו
בשכלם אחר האמונה, ואילו המלומדים ”המירו את כבודם ביום
מר” – ראה שם פרק ב, סוף פרק ה), ושם הוא תוקף בחריפות
את שיטת החקירה (ה’בני יששכר’ חיבר על ספרו פירוש ’מעין
גנים’, בו הוא מוסיף, כופל ומשלש בגנות החקירה השכלית,
וכן גם רבות בספרו בני יששכר).

הרקע המרכזי להתנגדות לחקירה היה משום שהחקירה
מעמידה במרכז את השכל, ועליו מעמידה את האמונה.
וממילא התוצאה היא שכאשר האמונה מתנגשת עם השכל
(כמו לדוגמה כשבא ניסיון הדורש מסירות נפש), אז השכל
וההיגיון הם המכריעים, שהרי כל האמונה מושתתת על השכל.
והנה, אחרי שכבר ”שקטה הארץ” יותר מאתיים שנה,
פתאום צץ לו ספר חדש המדבר על הקב”ה מתוך שכל והיגיון.
לכן היה נראה אז לכמה מגדולי ישראל כי הנה שוב חזרה ובאה
שיטת החקירה העתיקה, ולכן הם התנגדו לכך, ובצדק, מנקודת
ההסתכלות שלהם.

אבל האמת היא – להפך: חסידות חב”ד מחזקת דווקא את
האמונה שלמעלה מהשכל.

הרי אפשר להסתכל על מבחן התוצאה:

חסידות חב”ד העמידה דורות של מסירות נפש, החל
מעשרות שנים של מסירות נפש כפשוטו ברוסיה הסובייטית,
כשיהודים רבים לא עמדו בלחץ השלטון, ודווקא חסידי חב”ד
הם אלו ששמרו על גחלת היהדות בדרך של מסירות נפש.

על פי ההיגיון התורני, לא היו מוכרחים לשלוח אברכים

האם השקעת משהו לקיים מצוה זו?! - ה”השקעה” במצוות
האמונה אינה בחומרות של שיעורים וגם לא בתשלומין ממיטב,
אלא אך ורק בהתבוננות!

את ההכרח הגמור להתבוננות רואים בדבריו החריפים של
רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג, אות טו): ”ונאמר על האנשים
שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה’ ותהי יראתם
אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסף להפליא את העם
הזה הפלא ופלא’. ונאמר ’מדוע דרך רשעים צלחה וגו’, קרוב
אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם”.

רבנו יונה מייחס את העדר ההתבוננות לאלו שבפיהם הם
קרובים לה’, אבל בכליותיהם הם רחוקים מה’ מפני שאינם
מתבוננים, והכתוב מכנה אותם ”רשעים”!

זאת משום שכאמור, ההתבוננות היא יסוד במצוות האמונה.
בלי התבוננות אין הפירוש שחסר ”מדרגות” אלא חסר היסוד,
ולכן מי שאינו מתבונן הוא – לדברי רבינו יונה - ”רשע”!

ההתנגדות ל”חקירה”

אם כן, נשאלת השאלה: מה חידש בעל התניא? והרי חובת
ההתבוננות מפורשת כבר בראשונים! ולאידך, מדוע וכיצד היו
כאלו שחלקו על שיטתו של בעל התניא?

כדי לענות על שאלה זו צריך להקדים קצת היסטוריה.

בין הראשונים ניטשה מחלוקת גדולה ביחס לשאלת החקירה
האלוקית. מן העבר האחד ניצבים רבנו סעדיה גאון, הרמב”ם,
ה’חובת הלבבות’ בשער היחוד, וכן המהרש”ל (בביאור על
הסמ”ג, מצוה ב) ועוד רבים מגדולי ישראל. כל אלו סברו שאין
יוצאים ידי חובת אמונה אלא אם מבררים אותה על פי מופתי
השכל. על כך מושתתת כל ’מורה הנבוכים’ של הרמב”ם: להוכיח
את מציאות הבורא על פי שכל.

מנגד – שורה של גדולי עולם חלקו על כך. כאלו הם:
הרשב”א, החסיד יעב”ץ, הריב”ש, ה’חסד לאברהם’, ה’חיות
יאיר’ (סימן רי, ריט), ה’נודע ביהודה’ (או”ח סי’ לה), רבי נחמן
מברסלב – כולם טוענים שאין צורך בהוכחות שכליות כדי
לקיים את מצוות האמונה, ואדרבה הם אסרו את זה.

מבחינה היסטורית, מאז גירוש ספרד הפסיקה לגמרי תופעת
ה”חקירה”. אפשר לומר שהגורם המרכזי לכך הוא החסיד רבי
יוסף יעב”ץ, ממגורשי ספרד (שהיה מגדולי אותו דור, וגם

מעצמו, או האם יתכן שמהבורא שהוא אחד יתהוו עולמות נפרדים, וכיוצא בזה.

כלומר, ההנחה הבסיסית שהיא נקודת המוצא של ה"חקירה" היא – מציאות העולם ומהותו, ואזי באים לדון האם מוכרחים לומר שהוא נברא או שמא הוא קדמון. זאת אומרת שהוודאות היא – מציאות העולם, והדבר המוטל בספק וב"חקירה" הוא – אחדותו יתברך והיותו בורא העולם.

במילים גסות, אפשר לומר שהקב"ה נמצא כביכול על שולחן הדיונים, ודנים אודותיו האם להכיר במציאותו, רח"ל.

לעומת זה, בספר התניא ובכל מאמרי ודרושי אדמו"ר הזקן ונשיאי חב"ד שלאחריו, הכיוון הוא בדיוק הפוך: לא תמצא בשום מקום בספר התניא וגם לא במאמרים "הוכחות" כלשהן למציאות הבורא וחיידוש העולמות! דברים אלו הם הנחות פשוטות שאין עליהן שום שאלה כלל!

הגיע פעם בחור לישיבת 'תומכי תמימים' בכפר חב"ד, וביקש ללמוד על אחדות ה'. הביאו לו ספר "דרך מצוותיך" לאדמו"ר הצמח צדק, ופתחו לו בדרוש המבאר את מצוות האמנת אלקות. הבחור התיישב ללמוד - יש שם אריכות גדולה - וכשסיים היה ממש מאוכזב, ואמר: הייתי בטוח שכאן אמצא הוכחות חותכות למציאות ה'. אבל אין כאן שום הוכחה, כל האריכות כאן היא אחרי שישנו הבסיס של האמונה הפשוטה!...

בעניין מה אכן מאריך אדמו"ר הזקן בספר התניא ב"שער היחוד והאמונה"? – על כך שפירוש "אין עוד מלבדו" לפי הבעל שם טוב הוא שאין עוד שום מציאות מבלעדי ה' (ולא רק שאין עוד "כוח" זולתו – שלילת השיתוף), והוא מאריך להסביר שהעולמות צריכים להתחדש כל הזמן ממקור התהוותם, מפני שאליבא דאמת אין כל מקום למציאותם.

זאת אומרת, ההנחה הבסיסית בדיוק הפוכה: דבר ודאי הוא שהקב"ה קיים וברא את העולמות, ולא זו בלבד אלא שאין שום מציאות בלתי. ומה שעומד לשאלה הוא – העולמות, כיצד העולמות יכולים להתקיים, ואת זה צריך להסביר באריכות...

בשער היחוד של חובת הלבבות (תחילת פרק ד) כותב "כי כל דבר שמבקשים לדעת אותו כשמסתפקים במציאותו צריך לשאול עליו תחילה אם הוא נמצא אם לא", ואמנם על הקב"ה אי אפשר לשאול אם הוא נמצא או לא, כפי שחובת הלבבות כותב שם, אבל "אנחנו חייבים לחקור תחילה היש לעולם הזה בורא אם לא". זאת אומרת: העולם קיים בוודאות. והשאלה היא אם יש לו בורא אם לא... (ובספר "סור מרע ועשה טוב", להרה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב, חולק בחריפות על דבריו

להיות מלמדים בעיירות שונות בידיעה תחילה שזה יכול להסתיים במוות על קידוש השם, כמו שאכן קרה ל"ע ברבים מהמקרים. כמו כן אפשר למצוא היתרים להתחמק משמיעת שופר ונטילת לולב ועוד, כאשר הדבר כרוך בסכנה. אולם שיטת חב"ד חיזקה את נקודת האמונה שהאירה כל כך בתוקף, עד שפעלה על לומדי תורת חב"ד למסור את נפשם למעלה מהשכל וההיגיון.

כך שבעוד היעב"ץ מתאונן שדווקא היהודים הפשוטים מסרו את נפשם לעומת אלו שעסקו בחקירות, כאן קרה דבר הפוך – דווקא אלו שלמדו חסידות חב"ד הם שמסרו את נפשם, יותר מאשר אלו שהסתפקו באמונה ללא לימוד ועיון.

והדברים הנכונים לא רק בדרך שעבר, אלא גם בדרךנו ובימינו אלו ממש: אברכים שעסקו בלימוד החסידות יוצאים לשליחות במקומות שונים ברחבי העולם, לעיתים רבות מתוך הקרבה עצמית אדירה, וללא שום בסיס כלכלי מוקדם. בפרט בתקופה זו שקצב התרומות בכל העולם ירד מאוד עקב חוסר הוודאות הכלכלית, ובכל זאת עשרות אברכים קמו ויצאו לשליחותם בתקופה האחרונה! והסיבה לכך היא היות שהבסיס לכל חייהם הוא האמונה שלמעלה מהשכל, והלימוד והעיון באים רק לחזק את האמונה הזאת.

כך גם, באופן פרדוקסלי, דווקא ספר התניא שלכאורה מייצג את השכלתנות, מאריך ומעמיק יותר משאר ספרים בחשיבותן של המצוות המעשיות!

על פניו, ספר שבנוי על יסוד ההתבוננות היה צריך לשים דגש על השגה ורגש, ולהתייחס למצוות מעשיות לכל היותר כתזכורות לענייני אהבה ויראה (כפי שמצינו בספרים רבים); ולמעשה, דווקא התניא מבאר את ערכן של המצוות המעשיות מצד עצמן.

צא ולמד: יש בתניא (פרק לח) ביטוי "ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו ית' היא מצד עצמה למעלה מדביקות קיום המצות מעשיות בפועל ממש"!

בין "חקירה" לחסידות

מהו באמת ההבדל בין השכלתנות של ספר התניא לבין ספרי החקירה של הראשונים והקדמונים?

ההבדל היסודי הוא, שהעיון של הקדמונים נקרא "חקירה", "מחקר"; ה"חקירה" היא האם יתכן לומר שהעולם נברא

אלו של החובת הלבבות).

נגדיר זאת כך: בדיני ממונות יש כלל "המוציא מחברו עליו הראיה". ישנו ה"מוחזק", שהוא מי שתחת ידו נמצא החפץ הנידון, ומי שרוצה להוציא את הדבר מחזקתו, עליו להוכיח שהצדק עמו.

בהגדרה זו אפשר להבדיל בין תורת החקירה לתורת החסידות:

בספרי המחקר, ה"מוחזק" הוא מציאות העולם, הוא ה"פשטות" וההנחה הראשונית הבסיסית. ומי שרוצה לערער ולו במקצת על מציאות העולמות, עליו מוטלת חובת ההוכחה. וכך מי שרוצה לחדש שהעולם הוא לא קדמון אלא הוא נברא סך הכל לפני פחות מששת אלפי שנה, הוא ה"מוציא" דבר מחזקתו, ועליו לנסות להוכיח זאת.

ואילו בתורת החסידות התהפכו היוצרות: ה"מוחזק" הוא הקב"ה שאין עוד מלבדו וכולא קמיה כלא חשיב. ומי שרוצה להוציא את העולמות מחזקתו, ולתת להם איזו מציאות ואפילו הרגשה עצמאית, עליו להוכיח זאת.

יתרה מזו: יש מאמרים המבארים בהסבר ארוך את עניין אחדותו יתברך, וכיצד המציאות האמיתית של כל פרט בבריאה היא בשרשו בספירות דאצילות וכו', ואז באה השאלה – אם כן, אולי מציאות העולמות אינה אלא אחיזת עיניים? ... כי אחרי שהאמונה היא פשוטה, ומבינים היטב את ענין אחדותו יתברך עד כמה שניתן להבין – נודדת השאלה אל העולמות, אולי הם אכן לא קיימים!

יש ווארט על דברי אדמו"ר הזקן בסוף פרק ג של שער היחוד והאמונה, שם הוא מסביר שהעולמות הם כמו זיו השמש כפי שהוא עדיין בתוך כדור השמש, שלמרות היותו קיים שם, בכל זאת "אינו עולה בשם כלל" ואין לו שום מעמד עצמאי. וכך גם העולמות בטלים במציאות ממש בתוך מקורם, הוא דבר ה' המחייה ומהווה אותם (עיין שם). בסיום הפרק מקשה אדמו"ר הזקן: היות ו"כל הברואים הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר, ולמה אינן בטלים במציאות למקורם?", ובכך מסתיים הפרק.

לכאורה, זו לא 'צורה' מתאימה לסיים כך פרק בשאלה. אדם שסיים את פרק לימודו בתניא והולך לישון, עלול להישאר עם שאלה... אמרו חסידים על כך: כשאדם לומד חקירה, אזי השאלות שיש לו הן, רח"ל, על ריבונו של עולם – האם הוא קיים, האם יש מנהיג לבירה זו וכו'. במקרה זה, גם אם יש תירוצים, עצם קיומה של ה"שאלה" הוא הבעיה. בפרט בנידון

זה, שהשאלות באות מכוח המציאות המוחשית של העולמות, ואילו התשובות על מציאות ה' הן בעולם השכל, ואם כך יש לשאלות נוכחות יותר חזקה בנפש האדם מאשר לתשובות. נמצא שכאשר יהודי לומד חקירה הוא הולך ומתמלא בשאלות. שאלה לשאלה מצטרפת, עד שכל כולו נהיה "שאלה" אחת גדולה על הקב"ה, עד שהוא הופך לאפיקורס רח"ל.

לעומת זה כשיהודי לומד תניא, ההנחה הפשוטה היא שאין עוד מלבדו ואין בקב"ה שום שינוי, והוא קיים אחרי בריאת העולמות כמו שהיה לפני בריאת העולמות, וגם כעת הרי "כולא קמיה כלא חשיב". והשאלה היא – כיצד העולמות קיימים? ויהודי הלומד את הפרק הנ"ל לפני השינה, ומסיים את הפרק בשאלה על העולמות "למה אינן בטלים במציאות למקורם" – אין זה נורא כל כך... אדרבה, במשך הזמן יונח בשכלו שמציאות העולמות היא אכן מופרכת...

בזה נבין גם דבר פלא:

גם היעב"ץ עצמו, שעומד בראש השוללים את העיון והחקירה, כותב בעצמו עד כמה גדולה היא חובת ההתבוננות. לדוגמה, בפירושו למסכת אבות (שהמהר"ל בחיבורו "דרך חיים" מביא מדבריו שם רבות), בתחילת פרק ב, הוא מביא את דברי רבינו יונה בפירוש משלי (שהובא לעיל) במעלת "מי שקיבלה נפשו ידיעת רוממות ה', ויראתו על פניו מבלי שיצטרך להכין ליבו ולערוך מחשבתו להביאה ברעיונו ולצייר אותה בנפשו, הוא היודע את השם יתברך", והיעב"ץ מוסיף

"בתורת החסידות התהפכו היוצרות:

ה'מוחזק' הוא הקב"ה שאין עוד מלבדו

וכולא קמיה כלא חשיב. ומי שרוצה

להוציא את העולמות מחזקתו, ולתת להם

איזו מציאות ואפילו הרגשה עצמאית,

עליו להוכיח זאת"

"ואני אומר, כי להיות האדם בטבעו דורך אל החטאים, לא ינצל מן העבירה הבאה לידו אם לא נתעטר בדעת אלוקים, כי כף טבעו תכריעהו לחובה" –

אתה שם לב למה שקורה כאן?! הרי הדברים מרפסן איגרי!

החסיד יעב"ץ, שחיבר ספר שלם נגד העיון והחקירה – פתאום מדבר בעד ידיעת האלוקים, ולא זו בלבד אלא שמצהיר ואומר כי ללא ידיעת האלוקים, האדם לא יוכל להינצל מהיצר הרע!

לכאורה, כיצד שני הדברים עולים בקנה אחד?!

אבל מובן שאין כאן כל סתירה. החקירה אותה שלל היעב"ץ היא חקירה שכלית, שמעמידה את הקב"ה בספק וב'עמדת התגוננות' כביכול, ומביאה הוכחות למציאותו ואחדותו. לעומת זה, ידיעת ה' מסוג אחר, לא של חקירה אלא כזו המעמידה את הקב"ה כבסיס ובוודאות מוחלטת, זוהי ידיעה מוכרחת ובה מחוייבים הכל לכולי עלמא, ובלעדיה אי אפשר להתגבר על היצר!

תפילת ה'גנב'

כת"ר הזכיר שההתבוננות של ספר התניא מיוסדת על עומק העניין של "אין עוד מלבדו". לכאורה, עומק עניין זה הוא מהבעל שם טוב. ואם כן הרי זה אמור להיות מבואר בכל ספרי החסידות, ומהו המיוחד בספר התניא דווקא?

תלמידי הבעל שם טוב וממשיכי דרכם אמרו את דבריהם בדרך כלל בתור "תורה" וביאור על פסוק מסוים או מאמר חז"ל. וברוב המקרים, מרוב ההלבשה בביאור הפסוק, אפשר להחמיץ את המסר ואת הלב של הדברים.

כלומר, אצל הצדיקים וקדושי עליון האיר האור האלוקי מלמעלה, והוא שהבריק להם לתוך פסוק או מאמר חז"ל, וזוהי ה"תורה" שאמרו ואחר כך נדפסה בספרים. אבל כשמתיישבים ללמוד את זה עם השכל, נתפסים יותר לפירוש הכתובים, לחפש מהו התירוץ לשאלה וכיוצא בזה, ואילו הרעיון החסידי - שהוא עיקר המכון של ה'תורה' - יכול להיעלם.

לעומתם, ספר התניא נכתב במגמה לבאר את שיטת הבעל שם טוב בצורה מסודרת, כאמור. ולכן הלימוד בו משנה את מהלך המחשבה ותפיסת השכל. כל הראש משתנה, וכיוון שגופא בתר רישא אזיל, בעקבות זאת משתנה כל הנהגתו של האדם במחשבה דיבור ומעשה שלו.

כך גם בעניין "אין עוד מלבדו": יתכן שפה ושם אכן יש תורות המפרשות פסוקים מסויימים על פי תורה זו של הבעל שם טוב. אבל בספרי רבנו, בתניא בשער היחוד והאמונה וב'לקוטי תורה', וכן במאמרים רבים, המגמה היא להסביר את גוף העניין. גם אם תוך כדי הדרוש מתבארים פסוקים שונים, זה רק בדרך אגב ואפילו לא כעניין טפל. המגמה המרכזית היא להרחיב ולבאר את גוף העניין - ביאור מהות אחדות ה' וכיוצא בזה.

ועוד הבדל בין ספר התניא לשאר הספרים הקדושים:

ספר התניא נותן מקום לעבודת ה' לאו דווקא בדרגות נעלות. בעוד ספרי החסידות הכלליים מדברים על אהבת ה' ויראת ה' של צדיקים, על עבודת העלאת ניצוצות ותפילה בדבקות נפלאה, הרי שהאדם הרגיל לא מוצא את עצמו בדרכים נשגבות אלו. המציאות מוכיחה, ואוכל להעיד על כך גם מניסיון אישי עם תלמידים רבים, שאדם הלומד ספרי חסידות כלליים ורוצה לשייך את הדברים הנאמרים בהם לחייו האישיים, הרי שאחת מהשתיים: או שיחיה בדמיונות ויחשוב שהוא כעת בדרגת הרבי ר' אלימלך, או שייפול לגמרי בייאוש, מתוך הבנה שהוא לגמרי לא שייך לדרגות אלו.

מקובל לומר שה'נועם אלימלך' הוא "ספרן של צדיקים" ואילו התניא הוא "ספר של בינונים", כידוע. התניא הוא ספר בעיקר עבור 'ראי שמים', לא בעלי מדרגות ולא שרפי קודש. התניא מדבר על אנשים כאלו שצריכים לדחות מחשבות זרות, על כאלו שהנפש הבהמית אצלם עומדת "בתקפה ובגבורתה כתולדתה", ומסביר להם את מהות עבודתם.

יסוד ההבדל נעוץ בכך שבעוד שאר הספרים הם אור אלוקי המופיע מלמעלה ומאיר בחוזקה את הנשמה האלוקית, ואכן עשוי לעורר ולהלהיב את האדם לפי שעה לעבודת ה' בתורה ותפילה, הנה ספר התניא - שגם הוא אור הבא מלמעלה, ופותח במילה "תניא" כדי לרמז על ה"איתן" שבנשמה - הרי הוא מוריד את האור הנעלה ומביאו עד להבנת השכל האנושי, וממילא הדבר פועל על האדם באופן פנימי.

ואכן, ההבדל הוא גם בתוצאה: אור המאיר על האדם מלמעלה, אין בכוחו לשנות את האדם לאורך ימים, וכוחו יפה רק לשעתו. האדם נשאר במציאותו, ואין זאת אלא שיש גורם נוסף המלהיב אותו. אבל התניא משכנע את השכל ומשנה את ההנחה השכלית של האדם.

את היסוד הזה מסביר אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה (ואתחנן ז, א) ועוד, שהאמונה היא כוח "מקיף"; אין זה דבר החודר בפנימיות האדם, והוא אינו משנה את התפיסה השכלית שלו וגם לא את הנהגתו. ולכן יכול האדם להיות מאמין בה', ולהמשיך להיראות בחייו האישיים הפוך לגמרי מהאמונה. כל יהודי הוא מאמין, כי האמונה קיימת אצל כל יהודי בטבעו מצד הנשמה שבו, והדבר בא לו בירושה מהאבות הקדושים. אבל היות זה כוח נעלה העומד בבחינת 'מקיף' ואינו חודר בפנימיותו, לכן לא בהכרח שהדבר ישפיע על האדם.

אדמו"ר הזקן (שם) מבאר על פי זה את מאמר חז"ל (ברכות סג, א. לגירסת ה'עין יעקב') "גנבא אפום מחתרתא רחמנא



קריא":

נתאר לעצמנו: גנב. שיא השפלות אליה יכול האדם להידרדר - להיכנס לתוך בית של אדם אחר, ולגנוב משם חפצים יקרי ערך. יתרה מזו: "אפום מחתרתא". מבואר בגמרא סנהדרין ש"הבא במחתרת אין לו דמים", והיינו משום שחזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו, והוא יכול גם להרוג את מי שבא לגנוב ממנו. הגנב מתכוונן לסיטואציה זו, ולכן הוא מוכן גם להרוג את בעל הבית שיבוא להרגו. זאת אומרת שאנו עוסקים כאן בגנב שהוא גם רוצח, רחמנא ליצלן.

לאידך, במצב השפל הלזה - "רחמנא קרייא"! הגנב נושא תפלה לריבונו של עולם שיצליח לו את גניבתו.

אפשר לומר בבדיחותא, שהרי יש דרגות שונות בתפלה. ובוזוהר מבואר שיש "תפילה למשה", "תפילה לדוד", "תפילה לעני". והנה כאן יש דרגא חדשה בתפלה: "תפילה לגנב"...

ניתן לומר בוודאות שהתפילה הכי אמיתית של הגנב הלזה היא בפתח המחתרת, שהרי שאר תפילותיו (אם הוא מתפלל) הן מצד "מצות אנשים מלומדה", כי כך הורגל מקטנותו. אבל תפילה כזו - להתפלל לה' שיצליח לו את גניבתו - לזה הרי לא חינוכו אותו בשום גיל. אלא פשוט הוא נמצא במצב מלחיץ מאוד, במתח עצום שמא בעל הבית או מישהו אחר יתפוס אותו, ואז סופו לתליה... בנוסף הוא גם רוצה למצוא שלל, והוא נושא תפלה מקירות לבו לריבונו של עולם שיושיע אותו ויצליח לו.

דווקא בתפילה זו הוא מקיים את מצוות התפלה מדאורייתא - "בקשת צרכיו" באמת!...

בכל אופן, אצל הגנב הזה פועלות בו זמנית שתי תפיסות מנוגדות, ובלשון אדמו"ר הזקן (שם): "הרי מאמין ביכולת רבונו של עולם, ועם כל זה הוא עובר רצונו יתברך. והיינו מפני שהאמונה אצלו בבחי' ריחוק ובבחי' מקיף בלבד. ועל כן נקראת האמונה בשם עטרה, שהיא כעטרה המקפת על הראש".

ולדאבון לב, שמעתי לאחרונה ממש מעשה שהיה לא מזמן עם בחור שרח"ל ירד מהדרך, וסיפר הבחור שבפעם הראשונה שבה נסע בשבת ה"י, הוא התפלל תפילת הדרך בכוונה רבה, כי פחד מאוד שיארע לו משהו עקב חילול השבת. והרי זו סתירה מינייה וביה!

זהו, אפוא, ההכרח בלימוד ספר התניא וספרי תורת חב"ד, בהם המגמה היא להשפיע על האדם באופן פנימי ולשנות את כל התפיסה שלו.

תמצית החסידות - "אחדות ה'"

כת"ר דיבר על שני דברים שלכאורה לא שייכים זה לזה: האחד - תורת חב"ד מרחיבה בעומק עניין "אין עוד מלבדו", ועניין נוסף - שרק הבנה פנימית יכולה לשנות את האדם. אבל כיצד ההבנה ושינוי תפיסת השכל בעניין "אין עוד מלבדו" עשויה להשפיע על הנהגת האדם ועמידתו נגד היצר הרע? כאן נגעת בתמצית העניין.

אפשר לומר בעומק כוונת הדברים כך: שאר הספרים באשר הם נותנים לך עצות איך להתמודד עם העולם הזה ועם היצר הרע - כל אחד בסגנון שלו. לעומתם, תורת החסידות של אדמו"ר הזקן לא מתמודדת כלל עם היצר הרע. היא פשוט מוציאה לך את כל הרוח מהעולם הזה. כשאדם לומד חסידות כמו שצריך, הוא מגיע למסקנה שאין כלום מלבד השי"ת.

יש ווארט של אדמו"ר הזקן בעניין מצוות אהבת ה'. מצווה זו היא מהמצוות היסודיות, וכפי שכותב בתניא (פרק ד) שאהבת ה' היא השורש לכל מצוות עשה. ולכאורה, כיצד יתכן שלא

בלתי ה' לבדו, מקור החיים של כל התענוגים. שכולם בטלים במציאות וכלא ממש קמיה חשיבי ואין ערוך ודמיון כלל ביניהם ח"ו, כמו שאין ערוך לאין ואפס המוחלט לגבי חיים נצחיים".

יש כאן עומק נפלא בביאור היחס האמיתי של מציאות העולם:

הבה נעמיד שני ערכים: יש ערך של 0 מול 1, ויש ערך של מיליארד מול בלי גבול. היחס ביניהם הוא – שלא בערך. שכן אפס ומספר הם שני הפכים – העדר ומציאות, וגם מיליארד ובלי גבול הם שני הפכים, שכן מיליארד הוא עדיין בגדר המספר וגבול.

והנה, יש גם יחס של מספר 1 מול מיליארד. המרחק הוא עצום, זה מרחק של מיליארד מספרים! אבל אחרי הכל, גם אחד וגם מיליארד הם באותו עולם, שניהם נמצאים במושגים של מספר.

ומשני הקצוות של ה-1 מול מיליארד, ישנו ה-0 וישנו הבלי גבול. המרחק בין ה-0 לבין הבלי גבול הוא קיצוני לגמרי. 0 זה העדר המציאות, ובלי גבול זו מציאות אין סופית!

ובמושגים אלו משתמש אדמו"ר הזקן כדי להמחיש את ערך מציאות העולמות מול אלקות. זה יחס של אפס, של העדר, מול נצח!

יתרה מזו, אדמו"ר הזקן אינו מסתפק בביטוי "אין" אלא משתמש בשלושה ביטויים: "אין", "ואפס", "המוחלט". כנראה ש"אין" הוא עוד לא ביטוי מספיק בשביל לתאר את החידלון של העולמות. ולכן הוא מוסיף גם "אפס". אבל כדי לחזק את אפסיות העולם, הוא מוסיף גם שזהו אפס "המוחלט"!

כי אכן, כשחודרים באחדות ה' ובביטול העולמות, הרי המשיכה לענייני העולם מתנדפת מאליה, מכיוון שאין כלל כלפי מה להימשך.

לכן, בעוד בהקדמה לספר התניא כותב אדמו"ר הזקן שהספר הינו "עצות" שנאמרו כתשובות על כל השאלות בענייני עבודת ה', ולכאורה היה ניתן לצפות שהתניא יהיה בדוגמת "ליקוטי עצות" לשלל בעיות בעבודת השם – הרי שלמעשה, ספר התניא לא מתייחס לבעיות ספציפיות כמו הרבה ספרים אחרים.

וטעם הדבר הוא פשוט, כאמור, משום שלתניא יש עצה אחת ארוכה – אחדות ה'! וממילא בטל הצורך להתמודד וללחום מול כל בעיה בפני עצמה לפי מהותה ועניינה, כי ברגע שמוציאים את המציאות וה"נתינת מקום" לעולמות, ממילא הבעיות כבר אינן בעיות...

מצינו פרשה בתורה שתסביר כיצד מגיעים לאהבת ה'!?

הרמב"ם הקדיש לזה כמה פרקים בתחילת ספרו ההלכתי, ואילו בתורה נאמר רק הציווי "ואהבת" ותו לא!

ביאר אדמו"ר הזקן, שהדרך לבוא לאהבת ה' מפורשת בכתוב: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואהבת את ה' אלקיך" – "שמע", היינו: התבונן בכך ש"ה' אחד", ואז ממילא תבוא ל"ואהבת"! גוף המצוה היא ה"התבוננות", וההתבוננות תביא מעצמה את האהבה.

ודברים אלו נכונים הם לכל תחומי עבודת השם של האדם. משל למה הדבר דומה, לאדם ההולך בלילה בפארק ורואה מרחוק בן אדם הניצב לפניו. הוא בטוח שזהו מחבל חמוש העלול בכל רגע לפגוע בו. האדם מתמלא בפחד נוראי, נשימתו נעתקת מפיו והוא כמעט מאבד את הכרתו. לפתע נדלק האור, ואז מתברר לו שהדמות העומדת במרכז הפארק אינה אלא פסל...

- הפחד והחרדה שהיו לו עד לרגע זה, יתפוגגו מעצמם בדרך ממילא.

בסיטואציה זו לא נדרשת מהאדם איזו "מלחמה" עם הפחד שהיה לו בעת שחשב שמדובר באדם אמיתי; הוא לא צריך כעת לעשות פעולות מסוימות כדי לעקור מעצמו את ה'הוה' אמינא' שהיתה לו, אלא פשוט יצאה כל הרוח מהעניין...

כך גם לימוד חסידות חב"ד משנה את ההסתכלות הטבעית, ומחדיר לראש שהמציאות האמיתית היא אך ורק אלקות. כשאדם משוכנע בכך שאין עוד מלבדו, הרי אין לענייני העולם שום "ערך", ובדרך ממילא אין לו אל מה להימשך ואין לו ממה להתרגש.

יש קטע נפלא, ממש "מורא'דיג", בספר התניא (פרק מג): "על ידי התבוננות זו, ממילא תתפשט מדת האהבה שבנפש מלבושיה, דהיינו שלא תתלבש בשום דבר הנאה ותענוג גשמי או רוחני לאהבה אותו, ולא לחפזן כלל שום דבר בעולם,

"הוא השיב כנגדי: בתורת חב"ד לא מדובר על שום עניינים פרטיים בעבודת האדם; מדברים כל הזמן רק על על הקב"ה... כל כך נהניתי לשמוע את הדברים הללו. אמרתי לו: זו בדיוק הנקודה! היטבת להגדיר אותה טוב יותר מכל אדם"

עניינים שונים, ורק בחב"ד מדברים רק על הקב"ה. הבחור הבין את התשובה וארו את חפציו...

כיום אותו בחור עוסק בהפצת מעיינות החסידות בהרחבה גדולה...

האמת היא, שעל-ידי לימוד חסידות חב"ד נעשית כל עבודת ה' באופן נעלה יותר - לא רק בשביל להתגבר על בעיות וניסיונות. הרי בדרך כלל, אצל רבים נבנית עבודת ה' על גבי השאיפה שיש לאדם להגיע לשלמות, בתחומים מסוימים על כל פנים. בחור שואף להגיע לשלמות בקדושה, אברך שואף להיות תלמיד חכם...

אבל כשמבינים את ביטול העולמות ואת העובדה שהמציאות האמיתית היא אלוקות, הרי אין מקום כלל למציאות האדם. ואז עבודת ה' נעשית לא בגלל שאיפה, אלא כלשון הרמב"ם בסוף הלכות תשובה "עושה האמת מפני שהוא אמת".

ענין זה של "ביטול" הוא יסוד כל העבודה על פי חב"ד. הרי כל המציאות של הקליפה היא ישות, והתכלית היא להגיע לביטול.

"דרך ארוכה וקצרה"

לפי זה, האם אכן מי שלומד תניא הופך להיות באחת לבלתי מרגיש ונהיה אוטומטית מ"הנעלבים ואינם עולבים"?

בבת אחת - ודאי שלא!

זהו הרי תהליך ארוך, אורך זמן עד שהראש משתנה ואחריו גם כל ההנהגה. אבל גם אם עדיין לא נהיים "בעלי מדרגה", הרי ההנחה הבסיסית בשכל היא שאין על מה לכעוס, ולכן גם אם האינסטינקט הטבעי יגיב בכעס על מאורע כלשהו, האדם יוכל בהקדם לתפוס את עצמו ולהירגע, שהרי אליבא דאמת אין סיבה לכעוס.

ואכן, בד בבד עם לימוד החסידות יש בהחלט ללמוד ספרי מוסר, כדי שתהיה עצה מצויה ביד האדם בינתיים כיצד להתגבר על כעס וכדומה, כל עוד הראש עדיין עומד בתפיסה השטחית של מציאות העולמות. זה טוב, אבל זה לא טיפול יסודי. וכאמור, פעולה אמיתית נעשית רק על ידי שינוי החשיבה.

אוכל להביא דוגמה מדרכי הרפואה. יש רפואה קונבנציונלית ויש רפואה טבעונית. הרפואה הטבעונית אינה מתמודדת עם המצב הנתון כרגע, אלא מטרתה היא להביא את הגוף למצב

וגם במקומות שאדמו"ר הזקן מתייחס לבעיות, הרי זה 'בדרך אגב' כביכול וכמסקנה מאריכות דבריו בעניין ביטול העולמות.

לדוגמה: בסוף פרק כב, אחרי שמאריך בביאור שורש ענין אחדות ה', הוא מסיים "ולכן אמרו רז"ל שגסות הרוח שקולה כעבודה זרה ממש, כי עיקר ושרש עבודה זרה הוא מה שנחשב לדבר בפני עצמו נפרד מקדושתו של מקום".

אין כאן שום מלחמה עם מידת הגאווה, או עצות כיצד להתמודד מולה. כי כיוון שה' אחד, מובן ממילא שאין מי שיתגאה...

כך גם בנוגע לעצבות. לזה הוא מתייחס באגרת הקודש סימן יא, וכותב ש"עיקר האמונה שבשבילה נברא האדם להאמין דלית אתר פנוי מיניה, ובאור פני מלך חיים ועל כן עוז וחדוה במקומו הואיל והוא רק טוב כל היום... ומי שמתעצב ומתאונן מראה בעצמו שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה טובה והרי זה ככופר ח"ו, וע"כ הרחיקו מדת העצבות במאד חכמי האמת וכו". שוב, אם לית אתר פנוי מיניה - אין מקום לעצבות.

ועוד דוגמה, ממידת הכעס, עליה הוא כותב באגרת הקודש סימן כה, ש"אמרו רז"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם וכו', והטעם מובן ליודעי בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו לא היה בכעס כלל".

לכל הבעיות יש פתרון אחד: אין עוד מלבדו.

ובידי הוה עובדא. בשעתו, כשהייתי ראש ישיבה בווייליאמסבורג הייתי מוסר שיעורים בתניא, עוד לפני שהיה לי קשר לחב"ד. פעם אחת פגש אותי אחד הרבנים החשובים שם ואמר לי בתמיחה: שמעתי שאתה לומד מתורת חב"ד. אמרתי לו: כן, מה הבעיה בתורת חב"ד? ואז הוא השיב כנגדי: בתורת חב"ד לא מדובר על שום עניינים פרטיים בעבודת האדם; כל הזמן רק מדברים על הקב"ה...

כל כך נהייתי לשמוע את הדברים הללו. אמרתי לו: זו בדיוק הנקודה! היטבת להגדיר אותה טוב יותר מכל אדם.

ושבו מעשה עם בחור שלמד בישיבה נודעת והתחיל להגיע לשיעורים שמסרתי בספר התניא ב'היכל מנחם' בבני ברק. הדבר נודע לאחד מראשי הישיבה, וזה הזהיר את הבחור שאם ימשיך במנהגו זה הוא יצטרך לחפש ישיבה אחרת. ולשאלת הבחור מדוע נותנים לבחורים ללכת לטישים ואירועים שונים בחצרות האדמו"רים היה המענה, שהאדמו"רים "הם כולם בשיטה שלנו", רק חב"ד לא. הבחור ביקש הסבר לתשובה תמוהה זו, ואותו ר"מ הסביר לו שבכל מקום מדברים על

תקין ובריא.

ובכן, כשמגלים ל"ע לחץ דם גבוה, הרפואה הקונבנציונלית תיתן כדורים, והיא גם תמליץ על טיפול זה לאורך כל הדרך. היא לא עוסקת בטיפול בשורש הבעיה אלא בעיקר בתוצאות הבעיה.

אפשר לומר שהרפואה הקונבנציונלית מטפלת ב'חפצא' של הבעיה והרפואה הטבעונית מטפלת ב'גברא' עצמו. אך לאידך, אין לה מה להציע כיצד להוריד את לחץ הדם כעת, בשעת מעשה.

כך גם ספר התניא דומה לרפואה הטבעונית שתפקידה הוא לעקור את הבעיה מהשורש ולהביא את האדם למצב בריא.

ואכן אדמו"ר האמצעי כותב בפירושו (בהקדמתו לשולחן ערוך הרב): "וגם יעשו עת מיוחד... מלבד שיעורין הקצובין ללימוד תנ"ך ומדרשי חז"ל כמו עין יעקב, ובספר הזהר בתוכחת מוסר השכל שבו, ובספרי המוסר המיוסדים על פי חכמת האמת, כספר ראשית חכמה והשל"ה וכהאי גוונא".

וגם אדמו"ר מוהרש"ב כותב בקונטרס התפלה (סוף פי"ז): "לקבוע שעה מיוחדת בכל יום ללמוד ספרי מוסר שנבנו על המדרשים והאגדות ומאמרי הזהר".

לעומתם, ספר התניא הוא "דרך ארוכה", כמבואר בדף השער, אם כי דרך זו הארוכה הרי היא "קצרה", כנאמר שם, משום שבסופו של דבר דווקא בדרך זו אכן מגיעים אל העיר. וכאמור, זוהי הדרך היעילה להתגבר באמת על היצר הרע והנפש הבהמית. וכדברי החסיד יעב"ץ שהזכרנו קודם, "כי להיות האדם בטבעו דורך אל החטאים, לא ינצל מן העבירה הבאה לידו אם לא נתעטר בדעת אלוקים, כי כף טבעו תכריעהו לחובה".

חובת קריאת שמע

מהו אם כן ההכרח ללמוד ולהתבונן כל יום בתורת החסידות? הלא אם אין זו אלא ידיעה גרידא, די בלימוד החסידות במשך שנות הישיבה וכיוצא בזה או בתקופה מסוימת ותו לא!

התשובה לשאלה זו נמצאת ב'ספר החינוך' (מצוה תכ), בטעמי מצוות קריאת שמע, וזה לשונו:

"כי בהיות האדם בעל חומר, נפתה אחר הבלי העולם ונמשך לתאוותיו, צריך על כל פנים זכרון תמידי במלכות שמים לשמרו מן החטא, על כן היה מחסדו לזכותו וצונו לזכור שני העתים האלה בקבע ובכוונה גמורה, אחת ביום להועיל לכל מעשינו שביום, כי בהיות האדם זוכר בבקר אחדות השם ומלכותו, וכי השגחתו ויכלתו על הכל, ויתן אל לבו כי עיניו פקוחות על כל דרכיו, וכל צעדיו יספר, לא יתעלם ממנו דבר מכל דבריו, ולא יוכל ממנו להחביא ממנו אחת מכל מחשבותיו הלא יהיה לו למשמר מחשבתו זאת והודאת פיו בדבר הזה כל היום ההוא, ויהיה לו הודאת הלילה בזה גם כן למשמר כל הלילה".

נקודת התשובה היא: יש יצר הרע, והאדם הוא חומרי. והדרך להתגבר על בעיות אלו היא ההתבוננות בקריאת שמע, ואת זה צריך לא רק פעם ביום אלא פעמיים בכל יום.

מהי ההתבוננות של קריאת שמע? – אחדות ה'!

וכך כותב אדמו"ר האמצעי בדף השער לספרו 'אמרי בינה', ש"מצות היחוד אלקות בפסוק ראשון דקריאת שמע ובשכמל"ו שנקרא יחודא עילאה ויחודא תתאה להבין ולהשכיל באמתת יחודו באחדות הפשוטה בעצמותו שזה חיוב על כל איש ישראל... בשמע ישראל פעמיים בכל יום, וכשיתן ה' בלבנו בינה זו להבין ולהשכיל באמתת יחודו יתברך במוחא ולבא בכוונה שלמה בכל אחד כפי יכלתו, אז ממילא נשמור לעשות ולקיים כל דברי תורתו".

ואם בזמנו דיבר 'החינוך' על החומר הגופני ותאוות העולם, הרי בימינו שהחושך והחומריות כל כך התגברו, והנסיגות הם גדולים מכל מה שהיה אי פעם, ובפרט הניסיונות שבאים עקב הקדמה הטכנולוגית והמכשירים המתחדשים חדשים לבקרים, שהמשיכה שיש בהם לתאוות העולם הולכת ומשתכללת בכל תקופה, הרי ודאי שנדרשת פעולה נגדית להתגבר על הסכנות הללו.

אפשר להמשיל משל לזה: סיכת מתכת העומדת ליד מגנט, ודאי תימשך אל המגנט. אבל אם יעמידו מגנט נוסף וחזק יותר בצד השני של הסיכה, הוא יתגבר על המגנט הראשון וימשוך אותה אליו. כך האדם הוא כמו הסיכה, ובסמיכות אליו נמצאים פיתויים המושכים אותו כמגנט. אם רוצים להתגבר על המשיכה הזאת, צריך כוח מושך יותר חזק בצד השני.

ואכן, ההתבוננות באחדות ה' היא המביאה לקיום כל המצוות ולזהירות מכל העבירות. ובאופן מיוחד צריך להתבונן פעמיים – אחת בשביל כל היום ואחת בשביל כל הלילה.

תכלית הבריאה

לסיום, נשמח אם כת"ר יקדיש כמה מיילים לטובת הקוראים בעניין ההכנות הנחוצות לקראת י"ט כסלו הממשמש ובא?

תכלית בריאת העולמות היא, כלשון אדמו"ר הזקן בתניא פרק לו, "שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלימות בריאת עולם הזה, שלכך נברא מתחילתו". ומבאר שם, וגם בפרק לו באריכות, שגילוי המשיח הוא התגלות כבוד ה' בכל הארץ, כלשון הכתוב "וראו כל בשר" את החיות האלוקית של העולמות. זו ה"דירה בתחתונים" שלשמה ברא הקב"ה את העולמות, עד שבאותו הזמן יתאחדו ישראל עם הקב"ה "לאחדים ממש כמו שעלה ברצונו ית' להיות לו דירה בתחתונים, והם לו למרכבה".

תכלית השלמות הלזו נעשית על ידי לימוד פנימיות התורה בהבנה והשגה, הפועלת על האדם שינוי בשכלו ובכל הווייתו עד שהוא נעשה "דירה" לאלקות.

לכן כתב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב דברים נוקבים במהותו של יום י"ט כסלו: "זה היום תחילת מעשיך, שלימות הכוונה האמיתית בבריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה, אשר נמשך ביום הזה בבחי' המשכה כללית על כללות השנה".


י"ט כסלו הוא היום בו התמלאה תכלית כוונת בריאת העולם. וזאת משום שכוונת הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה בתחתונים", כדברי המדרש, כלומר שהתחתון יכיר בשכלו

באמיתית מציאותו יתברך ויהיה בטל בפנימיותו לאלקות. ולכן, כל עוד ענייני הנשמה והאלוקות באים כגילוי מלמעלה ואינם חודרים לנפש הבהמית, וטרם נפעל שינוי פנימי לפחות בידיעת האדם - עדיין אין זו "דירה בתחתונים". והפיכת תחתון ל"דירה" לו יתברך נעשית כשהוא משוכנע בשכלו האנושי שהקב"ה הוא המציאות האמיתית של העולמות.

בי"ט כסלו עורכים התוועדות. כל המושג של "התוועדות חסידית" בה יושבים שעות רבות ומשוחחים על נושא מסוים הוא אחד מחידושיה של חב"ד. התוועדות אמיתית לא נועדה אלא לכך שגם הנפש הבהמית תבין ותפנים בשכלה ענייני אלקות. הרי כשאני יושב ולומד מאמר חסידות, הנני אומר ומסביר את הכתוב בספר. כשאני מתפלל, אני הוגה את אותיות התפילה. ואם כן, כל זה הוא לא 'אני'. אבל כשאני יושב לצד מיני 'מזונות' והרינג, ועל מה אני מדבר? על הקב"ה, על סיפורי צדיקים וכדומה - אני מקרב אלי את כל הדברים שלמדתי אודותם והתפללתי עמם, אל הנפש הבהמית. התוועדות אמיתית היא תכלית הכוונה: דירה בתחתונים.

וכי ההתוועדות היא סודה, הרינג, קולה או 'משקה'?! בהתוועדות מדברים על הקב"ה, על סיפורי צדיקים, כדי לקרב את הדברים הנשגבים אל המציאות האישית, דווקא בלי ספר פתוח. גם כשאני סוגר את הספר, אני מדבר על הקב"ה. ומה יוצא ממני אחרי 'משקה'? חסידות. זו תכלית הכוונה. זו התוועדות, כי כל עניינה של תורת חב"ד הוא להחדיר את האמונה לנפש הבהמית, שיהיה מובן גם לה.

ותן לחכם ויחכם עוד.



is more real, more absolute. In the unified world of Divine Oneness, where everything we experience is G-d, there is no simply no place for arrogance, sadness, or anger.

The human ego and its ambitions are silenced in the face of the Tanya's program of contemplation. Even spiritual ambition is emptied, and in its place there is a pure, transparent desire to be one with G-d wherever He can be found.

SYMPTOMS VS. CAUSES

In medicine, we can address the symptom or the root cause of the abnormality. But even if a doctor has a holistic, long term plan to restore the patient to health, in the meantime, symptoms must still be treated.

The Alter Rebbe famously describes the Tanya's path as the "longer-shorter" one. It's aim is ambitious--to shift the human being from its natural, primal perspective of self-interest to recognition of the unity of G-d. With that, the entirety of the person is changed: the mind, emotions, and instincts that make us who we are. But it is a long journey.

In the meantime, the symptoms must be treated. Which is why Chabad Rebbes still stressed the importance of studying works of mussar. As the Rebbe Rashab writes in Kuntres Hatefilah (ch. 17): "One should set aside an hour every day to study works of mussar which are founded on Midrash, Aggadah, and the Zohar." The direct "spot treatments" to negative behaviors that these works provide are useful in the short term. Meanwhile, the deeper work of transforming the building

blocks of our perception through the study of chassidus goes on for eternity.

A JOURNEY TO MASHIACH

To conclude on a broader note. The individual is inextricable from the collective. Moshiach, the Alter Rebbe writes in Chapter 36, is an era of complete divine revelation, when the facade of ego is stripped away and even the naked, fleshly eye can see the inherent unity of creation. That threshold is reached through individual transformation. When each person engages their intellect to understand the unity of G-d, and thereby fundamentally shifts their understanding of reality, they become a "dwelling for G-d." G-d lives openly in that individual.

This is the meaning behind the moving letter of the Rebbe Rashab, printed in Hayom Yom for 19 Kislev:

"This day is the beginning of Your works," the fulfillment of the true intention behind the creation of man on earth, which is to call forth revelation of the light of the inward part of our holy Torah. On this day, that light is called forth, in a general way, for the entire year."

The day when Chabad chassidus was validated and released to the world, is the beginning of the journey toward an era of intimate knowledge of the divine.

This is the purpose of Chabad chassidus: To make the world a more G-dly place, one mind at a time.



vitality of all enjoyments, for they are all nullified in reality and are accounted as nothing at all, compared with Him, there being no manner of comparison or similarity between them, G-d forbid—between all worldly pleasures and G-d, the “Source of the vitality” of all pleasures, just as there is no comparison between that which is absolutely naught and nothing—and everlasting life.

Contemplate the immateriality of the universe in the face of G-d’s overwhelming existence, the Alter Rebbe says, and the coarse garments of physicality will slip away, almost passively.

ONE ANSWER TO ALL STRUGGLE

So even though in the preface the Alter Rebbe bills the Tanya as a book of “answers to many questions...so as to receive guidance...in the service of G-d,” it becomes apparent that there is one “answer” to all internal struggle: the Oneness of G-d.



Once we become aware of G-d’s pervasive presence, every corruption is corrected and every evil annihilated.

Look at the rare cases when the Alter Rebbe does name a particular malady and how to confront it. About arrogance:

“That is why the Sages, of blessed memory, said that arrogance is truly

tantamount to idolatry, for the essence and root of idolatry is that it is regarded as an independent entity, separate from the holiness of G-d (Likkutei Amarim, Ch. 22).”

About sadness:

And this is the essence of the faith for which man was created: to believe that “There is no place void of Him”—i.e., G-d is everywhere—and “In the light of the King’s countenance, there is life.” Accordingly, “Strength and gladness are in His place,” because He is but good all the time.

But he who is grieved and laments demonstrates that he is undergoing some hardship and suffering, and lacks some goodness; he is (heaven forbid) like a heretic, who denies G-d’s omnipresence. This is why the Sages of Truth, the Kabbalists, strongly rejected the trait of sadness, for it contradicts a Jew’s true faith that “There is no place devoid of Him (Iggeres HaKodesh, 11).”

About anger:

Our Sages, of blessed memory: “Whoever is in a rage resembles an idolater.” The reason [for this] is clear to “those who know understanding,” because at the time of his anger, faith in G-d and in His individual Divine Providence has left him, for were he to believe that what happened to him was G-d’s doing, he would not be angry at all (Iggeres HaKodesh, 25).

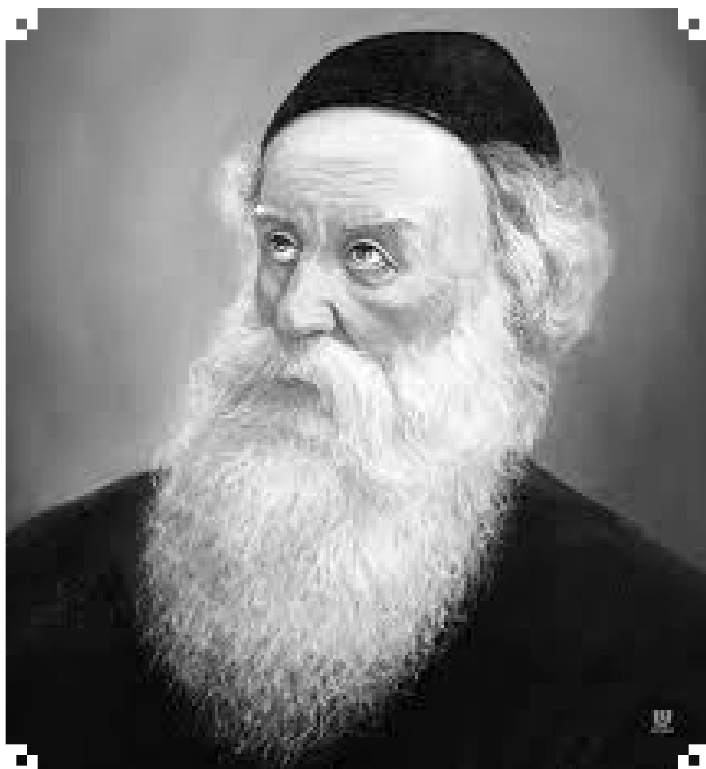
Arrogance, sadness, anger. These are all symptoms of a bifurcated view of the universe, where G-d and material existence vie for what

and unfurls the light of the Baal Shem Tov, structuring it so that it is compatible with the human mind. The student of Tanya can then steadily change the natural bias of the intellect toward materiality and the self, and redirect it to comprehend the being of G-d Himself, and the smallness of this worldly existence.

TANYA'S ACCESSIBILITY

Because the Tanya is positioned at the entry to the human mind, it accomplishes another elusive necessity: accessibility. By translating transcendent concepts of G-d's unity into the language of the mind, anyone can gain a foothold on the mountain of self-transformation. This is why the book is preoccupied not with the unattainable perfection of a tzaddik, but with the benoni, the everyman.

It is his common struggles, doubts, imperfections, and failures that the Tanya addresses. And it can do so because it dons the garments of rational thought, gaining entry



into the coldest, spiritually inhospitable part of man, the mind.

Which leads to yet a third, fundamental novelty of the Tanya: how it affects character development. Other manuals for personal and spiritual development offer specific advice for individual ailments and vices. How to deal with anger, jealousy, distracting thoughts, and so on.

Tanya does not generally descend into the particulars of the evil inclination, it seeks to create structural change by accessing the mind. Change the mind's perception, and you change reality itself. Say you're walking in the park at night and see a terrifying figure in the distance. You freeze in fright, but then a light goes on and the figure is revealed to be a statue. There is no need to struggle with the emotion of fear, to talk yourself down, to undo the terror you just experienced. The fear evaporates when you see reality for what it is.

Similarly, Tanya changes a person's natural orientation to the world. One begins to see G-d everywhere, and then the intoxicating pull of the world loses its allure. There is nothing to grapple with. It is a statue, not a menacing attacker in the night.

As the Alter Rebbe writes in a revealing passage in Chapter 43 of Tanya:

As a result of such contemplation, the attribute of love, which is in the soul, will as a matter of course divest itself of its garments, which it had previously worn.

I.e., it will not clothe itself in anything of pleasure or enjoyment, whether physical or spiritual, to love it and will not desire anything whatsoever in the world other than G-d alone, the Source of the



Judaism in isolated cities across the world.

So what is different about the intellectual structure of the Tanya?

How does it inspire warm-blooded dedication instead of detached contemplation?

In a few words: Philosophy and Chabad thought differ in their departure points. Philosophy begins with the a priori foundation that the world as we know it exists. The question is, does G-d?

Is there a primordial being, a G-d, who brings the existence into being, or is matter eternal, and the world an autonomous thing, the product of dumb luck and evolution?

As the Chovos Hilevavos writes (Shaar Hayichud, ch. 7): “We have to first investigate, does this world have a Creator or not?”

Chabad chassidus begins with the a priori foundation that G-d exists. The question is, how does the world exist? Nowhere in the Alter Rebbe’s corpus does he devote extensive time to making logical arguments for G-d’s existence. G-d is a given. How does the world exist in the shadow of G-d’s infinity? How do we feel ourselves to be autonomous beings? In what way is G-d found in creation? Those are the occupations of the Alter Rebbe’s investigations.

The main concern of Shaar Hayichud Vi’haEmunah, the more philosophical book of Tanya, is to elaborate on the Baal Shem Tov’s understanding of “There is nothing else besides Him,” that G-d is the only true existence. Logical arguments, metaphors, and thought experiments are all marshalled to expose the frailty of creation--how its existence must be

validated and animated every moment, or else it would lapse into nothingness.

The novelty of Tanya, in this reappraisal, is not its commitment to rigorous intellectual investigation of G-d.

It is, rather, a subversion of classical philosophy, using the tools of investigation to undermine the certainty of our own existence and the primacy of our own ego.

Contemplation is necessary not to work our way from earth back to G-d, but to envision how G-d can contain the multitudes of a fractured earth.

It is this interweaving of two worlds--radiant simple faith and exacting intellectual contemplation--that separates the Tanya from the philosophical works before it, and the numerous works of chassidus by his contemporaries, fellow students of the Baal Shem Tov and the Maggid.

After all, dozens of these students composed their own sacred works refracting the light of the Baal Shem Tov. “There is nothing else besides Him,” is the common currency of sifrei chassidus.

Yet those works are often capsules of inspiration. The tzaddik lives in a space of pervasive divinity, and when a glint of that deeper reality shines in a verse or a story or a law, he will share it with his students. The student is elevated and inspired, but it is not a durable transformation. Precisely because he has encountered something sublime and beyond himself, it can remain elusive.

The genius of Tanya is its commitment to process and systemization. It organizes

theological investigation. Rambam, Rabbeinu Saadya Gaon, Rabbi Bachya ibn Paquda (the author of the Chovos Halevavos), the Maharshal, and others all firmly held that the mitzvah of believing in G-d requires rational exploration and substantiation.

A cohort of other authorities vehemently dissented. The Rashba, Chassid Yaavetz, Rivash, Chavos Yair, and Nodeh B'Yehuda, all understood the mitzvah of belief as being a matter of pure faith. Not only were they opposed to the intrusion of philosophical investigation into matters of faith, in some instances, they forbade it.

Historically, the expulsion of the Jews from Spain in 1492 marked the end of the philosophical position. For centuries after, the calls for undiluted faith were heard louder than those advocating for reason. The Yaavetz played a crucial role in the repelling of the philosophers, specifically in his polemical, anti-philosophical work Or Hachaim. There he makes the stinging observation that the Jews who died for the sanctification of G-d's name during the Spanish expulsion were primarily simple Jews with uncomplicated faith; while the more sophisticated Jews capitulated "on a bitter day."



The opposition's distrust of philosophy rested on a simple argument. If reason is the foundation for faith, then when the demands of faith are pitted against cool, rational thought—such as in the horrific moment of forced conversion, reason will undoubtedly prevail.

TANYA RAISES ALARMS

It was against this backdrop that the Tanya arrived and began to speak about G-d in rational terminology. This alarmed the Rabbinic academy who whiffed the scent of the discarded philosophical approach.

But there was something different about the intellectual world of the Tanya, something that paradoxically only emboldened and fortified the "simple," unreflective faith.

This is not a theoretical claim, it is substantiated in the life and death decisions that Chabad chassidim made daily for decades under Czarist and then Soviet rule.

When large segments of the Jewish world shied away from the front lines, Chabad chassidim stood in the trenches, sacrificing their lives to protect the faltering flame of Jewish life in Russia.

According to normative halacha, there is no obligation to sacrifice one's life to take a lulav on Sukkos, or hear the shofar on Rosh Hashanah. Yet Chabad chassidim was so potent that it influenced its students to live with an irrational dedication to Torah and mitzvos.

That same dedication is at work in the thousands of Chabad couples today who leave the comfort of their families and religious communities to be ambassadors of authentic

understanding is necessary alongside received tradition...This is alluded to in the phrase, “**Know** the G-d of your father,” meaning besides for faith in G-d being entrenched in your heart because of “your father,” i.e. tradition, you must **know** G-d yourself, through contemplation.”

He makes a similar point in a beautiful, creative reading of the verse from Shiras Hayam, “*This is my G-d, and I will glorify Him, the G-d of my father, and I will exalt Him* (Shemos, 1:1):

“When G-d is “My G-d,” through my own knowledge and understanding, then it is *ani vihu*--me and Him (a play on the word *V'inveihu*--I will glorify Him). Meaning to say, G-d and I are bound together so to speak, because the knowledge is grasped in the heart. But if my awareness of G-d is not based on my intellect but only on tradition, “the G-d of my father,” then “I will exalt Him,” He remains far and distant from me, and I am distanced from Him in my consciousness.”

THE NOAM ELIMELECH ON FAITH

This imperative is found even in those chassidic schools which champion simple faith and devotion to a tzaddik.

There are many examples of this, but it is worth citing one from the Noam Elimelech, in Parshas Kedoshim:

“Humankind must know G-d through His wondrous and awesome deeds...**no one should say to themselves that it is enough to believe in the one true G-d,**

but there is no need to investigate and seek out His wondrous deeds. This is not the true path. Rather, one must know G-d through His wondrous actions....

The sum of all these readings tells us that faith alone, what today we might call “blind faith,” is inadequate. It remains detached, hidden, from your lived reality. Only by engaging your mind in pursuit of the Divine will faith begin to resonate. The mitzvah of belief in G-d, the foundation of everything, cannot be fulfilled without deliberate contemplation and investigation into G-d’s being.

Seen in this light, the Tanya does not seem to be breaking new ground in centering reason as a religious ideal. To appreciate the Tanya’s unique contribution, we need to place its emergence in its historical context. But first, a more general question.

If the imperative for rational apprehension of G-d is ubiquitous throughout the writings of mainstream Jewish thinkers, it would be expected that there would be a keen emphasis placed on its execution. And yet, it is not uncommon to find devout, G-d-fearing people who invest time and money in scrupulously performing mitzvos, and yet, when it comes to faith, have not devoted much, if any, resources to thinking about G-d.

In other words, where did all the investigation and philosophy of Rambam and Rabbeinu Saadya Gaon disappear?

THE DEEP DIVIDE

The reality is that there was a deep divide in the period of the Rishonim over the question of

Him. The nature of one's love depends on the nature of one's knowledge! A small [amount of knowledge arouses] a lesser love. A greater amount of knowledge arouses a greater love.

Therefore, it is necessary for a person to seclude himself in order to understand and conceive wisdom and concepts which make his creator known to him according to the potential which man possesses to understand and comprehend as we explained in Hilchot Yesodei HaTorah (*Hilchos Teshuva*, 10:6).

RABBEINU YONA'S FIVE LEVELS

Rabbeinu Yona, the Catlonian foe turned admirer of the Rambam, writes in a similar vein in his commentary to Mishlei (2:5):

“There are five ascending forms of attaining knowledge of G-d.... The third: Know the ways of G-d, the power of His kindness and His abundant goodness. Contemplate His wonders and know His exaltedness and praise, according to

one's intellectual capacity. Contemplate the works of creation, the “Work of the Chariot”, and the words of the Prophets...”

And in his famous ethical work, *Shaarei Teshuva* (3:17), he considers the mitzvah of knowing G-d to be a foundational one:

“Know that the most laudable virtues are conveyed to us in the positive *mitzvos*, such as the virtue of free choice...of Torah study...and the virtue of contemplating G-d's greatness. As it says, *Know therefore this day and consider it in your heart, Hashem alone is G-d...*(Devarim, 4:39). And Dovid wrote, *“Hashem in Heaven looked down upon the sons of men to see whether there is a man of understanding, who seeks Hashem* (Tehilim, 14:2). Humankind was created to attain these values...what is the hope of a created being, if he does not place the toil of his heart and his primary concern into these things for which he was created?

This theme is ubiquitous across the major works of the Rishonim. The *Sefer Charedim*, the *Chovos HaLevavos* (in the *Shaar HaYichud*), *Rabbeinu Saadya Gaon* in his philosophical work *Emunos Ve'Deos*, and others all stress the imperative of intellectual contemplation in the service of G-d.

From the 16th century, we can cite this moving passage from the *Shelah HaKadosh* (*Asara Maamaros*, 1):

“The root of everything is “*Know therefore this day and consider it in your heart, Hashem alone is G-d.*” Meaning to say, **knowing G-d through rational**



THE TANYA RVOLUTION

What distinguishes the Tanya from the innumerable and invaluable works of chassidus and mussar?

A cursory reading of the first few chapters will yield the impression that the book is committed to methodological reasoning and contemplation. Chapter Three makes clear that the much sought-after attributes of love and fear of G-d do not just appear suddenly in a seeker's heart, but must be attained through arduous, patient contemplation of the Divine. This, of course, is what gives the chassidus of the Alter Rebbe its name, Chabad, for the three intellectual faculties, *chochmah*, *binah*, and *daas*.

The novelty of Chabad chassidus, we might think, lies in this emphasis on reason. The Tanya as a whole is the first work that presents the Torah of the Baal Shem Tov as a cohesive, organized structure. It unpacks what chassidus has to say about the foundations of Judaism--the Jewish people, the Torah, prayer, mitzvos, as well as the meaning of the human condition. Why do we struggle? What is our purpose? What is repentance?

In this sense, the Tanya is the "Shulchan Aruch" of chassidus.

Contemplation, reason, the mind, seem to be the contribution of the Alter Rebbe.

(In this spirit, the Alter Rebbe's contemporaries, fellow students of the Maggid, affectionately nicknamed him "the Litvak," because of his methodological, investigative approach to chassidus.)

But anyone familiar with classical Jewish thought will dismiss this portrayal easily. If we trace the origins of the importance of contemplation, we will arrive at the era of the Rishonim (ca. 1000-1500 CE) and even the Geonim (ca. 600-1000).

Most prominent is the Rambam (1138-1204), who writes as follows in the final halacha of Sefer Hamada, the Book of Knowledge:



It is a well-known and clear matter that the love of G-d will not become attached within a person's heart until he becomes obsessed with it at all times as is fitting, leaving all things in the world except for this. This was implied by the command [Devarim 6:5: "Love G-d, your L-rd,] with all your heart and all your soul.

One can only love G-d [as an outgrowth] of the knowledge with which he knows



RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

By the Grace of G-d
23rd of Menachem Av
5719, Brooklyn, N.Y.

Mr. Elie Cohen
1216 Ave LaJoie
Outremont, Qus.

Sholom uBrocho:

I received your letter of the 15th of Menachem Av, and was pleased to read in it about your progress in learning. Though you do not mention it, I trust you have chavrusso for learning together with a friend, for such learning is more enjoyable and more thorough.

You write that you lack in the quality of serving G-d with joy and gladness of heart, as required. I suggest that you discuss this with the Mashpia of Chasidus so that he can show you the sources in the Tanya and in Maamorim where the subject is treated. You can also look up the index at the end of the Tanya and Torah Or to find such places yourself, also.

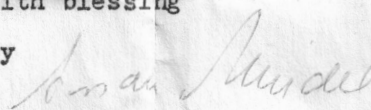
As for the question whether you should become a full-time student at the Yeshivah, there are many aspects involved which cannot be discussed in writing. Therefore it would again be advisable for you to discuss the matter with Yeshivah administration who know you, especially Rabbi Nissan Mangel.

With reference to your birthday, they will tell you at the Yeshivah how a birthday is observed by Yeshivah boys. May G-d bless you with a successful year, materially and spiritually.

As requested, I will remember in prayer all those you mention in your letter.

With blessing


By



Above: a letter from the Rebbe to the grandfather of the Kallah, Rabbi Eliyahu Cohen OBM

Left: Receiving Kos Shel Brocho from the Rebbe





In honor of the wedding of our dear children, R' **Chaim Tzvi Hirsch** and **Raizel**, we are delighted to present a memento to you, our dear guests. It contains a fascinating and powerful article penned by the groom's grandfather, Rabbi Menachem Mendel Vechter, a highly respected scholar in both the legal and mystical aspects of Torah, and an exceptional teacher of Chassidus, for which he devoted his life.

Drawing from a wide breadth of Torah sources, the article presents the revolutionary contribution of the Tanya and its impact on how we serve Hashem in the most ideal way. May Hashem grant Rabbi Vechter the ability to continue to teach Chassidus for many years to come. We have translated the article to English to further the goal of spreading the teachings of Chassidus to the greatest possible reach, which will hasten the coming of Mashiach.

Three weeks ago, on the 5th of Shevat 5781, the bride's grandfather, R' Eliyahu Cohen of blessed memory, passed away. In his honor and memory, we present one of the Rebbe's letters to him, from among the many letters he merited to receive from the Rebbe. This letter offers a window into his unique life, which were filled with fulfilling all the various missions given to him by the Rebbe. In the letter, the Rebbe instructs him to continue in his role as a university professor of mathematics and to tend to his health. This was an instruction that the Rebbe repeated in all of the letters, which demonstrates the extent to which he was immersed in and devoted to the realm of holiness.

May we merit the fulfilment of the prophecy that very soon death will be swallowed forever, and Hashem will wipe the tears from every face. Very soon it will be heard in the cities of Judah and in the streets of Jersuallem, the voice of jubilation and joy, the voice of groom and bride.

**Rabbi Menachem Mendel
and Esther Malkah Groner**
Melbourne, Australia

**Rabbi Menachem Mendel
and Nechama Dinah Cohen**
Sacramento, California



A decorative border with a repeating floral and scrollwork pattern surrounds the text.

MOMENTO

*From the wedding of
**Chaim and Raizel
Groner***

27 Shevat 5781 - February 9th, 2021